

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI
TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

Sanayileşen Toplumda Aile Tablosu: Eskici ve Oğulları

Kelime Sayısı: 3963

Kategori: CAT 1

Araştırma Sorusu: Orhan Kemal'in "Eskici ve Oğulları" adlı romanında değişen ekonomik yapının yansıtılmasında aile bireylerinin işlevinin figürler üzerinden incelenmesi

İçindekiler

1	GİRİŞ	3
2	DEĞİŞEN EKONOMİK YAPI	5
3	DEĞİŞEN EKONOMİK YAPIDA AİLE BİREYLERİNİN TEMSİLİ	7
3.1	Gelenekçi Yapısıyla Topal Eskici	7
3.2	Mücadeleci Yapısıyla Mehmet	10
3.3	Yenilikçi Bakış Açısıyla Ali	12
3.4	Sosyal Statü Kaygısıyla Topal Eskici'nin Karısı	14
3.5	Kadın Kimliğiyle Zeliha	15
4	SONUÇ	17
5	KAYNAKÇA	20

1 GİRİŞ

İnsanlık tarihinde bir dönüm noktası olarak tanımlanan sanayi devrimi, el yapımı üretimden fabrika tabanlı üretime geçiştir. Bu dönemde teknolojik ilerlemeler sayesinde üretimde verim artmış bu sayede ekonomik büyüme kaçınılmaz olmuştur. Sanayi Devrimi'nin bir getirisi olan sanayileşme süreci, toplumları yeniden yapılandıran ve bir dönemden diğerine geçişi zorlaştıran bir süreç olmuştur. Bu süreç, sosyoekonomik ve sosyokültürel yapıları kökünden etkileyerek birçok dengesizliği beraberinde getirmiştir. Aileler, geleneksel alışkanlıklar ve modern yaşam olgusu arasında bir denge kurmaya çalışırken, ekonomik sıkıntılarla başa çıkma çabaları, sosyal ilişkiler üzerinde bir engel yaratmıştır. Bireylerin yaşadığı bu gerçeklik dönemin edebi eserlerinde de sıkça ele alınmıştır. Yazarlar, toplumcu gerçekçilik etkisi altında farklı kesimlerin yaşamını ele alıp köylülerin, işçilerin ve kenar mahalle insanların sorunlarını ele alarak yapıtlarına yansıtılmışlardır. İnsanların çevresiyle uyumsuzluğu, alışkanlıklara karşı gelme ve kişisel bunalımlar, eserlerin temel taşlarından biridir. Bu dönemde yazılan eserler; toplumun bulunduğu durumu, ekonomik değişimleri yapıtlarındaki figürler üzerinden aktarmaktadır. Yapıtlar, sanayileşme ve toplumsal dönüşüm arasındaki etkileşimi gösterirken, aynı zamanda bireyin içsel dünyasının da bu değişimlerden etkilendiğine vurgu yapar.

Orhan Kemal, Türk edebiyatında toplumsal gerçekçiliği temsil eden yazarlardan biridir. Eserlerinde genellikle işçi sınıfı ve ezilenlerin yaşamını ve mücadelesini işler. Toplumsal sorunlar arasında, yoksulluk ve adaletsizliği ele alır. Orhan Kemal'in toplumsal gerçekçilik anlayışı "Eskici ve Oğulları" adlı romanında da görülmektedir. Bir ailenin yaşamını ve mücadelesini anlatırken sanayi devriminin etkilerini de sunar. Orhan Kemal, ekonomik zorluklar ve aile içi dinamikleri ele alarak toplumun alt kesimlerinde yaşayan bireylerin zorlu yaşam koşullarını vurgulamaktadır.

Orhan Kemal'in "Eskici ve Oğulları" romanında; toplumun sanayileşmesiyle ortaya çıkan ekonomik zorluklar, yapıttaki karakterler arasındaki geleneksel aile ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Aile bireyleri günlük yaşantılarını sürdürmeye çalışırken değişen dünyaya ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. "Eskici ve Oğulları" sanayi devriminden kaynaklanan bu büyük değişimin bireyler üzerindeki etkilerini ve özellikle aile içi ilişkilerdeki kopukluğu ortaya koymaktadır. Roman, ekonomik gelişme kavramını sadece maddi refah artışı ile değil, aynı zamanda toplumsal aidiyet ve değerlerin değişimi gibi bireysel boyutlarıyla da ele alarak sanayileşen toplumun birey üzerindeki etkisini sunmaktadır.

Bu çalışma konusyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalarda kadın-erkek ilişkileri, yapıtta ele alınan izlekler ve figürlerin karakter çerçevelerine yönelik araştırmalara yer verilmiştir. Bu nedenle, bu tezde romanda değişen ekonomik yapının yansıtılmasında aile bireylerinin işlevi değerlendirilecek ve romanın ele aldığı ekonomik yapı daha kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır. Yapıttaki figürler, ekonomik yapının birer yansımalarıdır. Her figür, sanayi devrimi nedeniyle değişen ekonomik yapıya karşı farklı bir bakış sunmaktadır.

Ekonomik sıkıntıların ve toplumsal değişimin karakterlerin aile bağları üzerindeki etkilerini ortaya koyan bu roman iki başlık altında incelenecektir. İlk başlık altında sanayileşen toplumdaki değişimler, toplumsal düzendeki farklılıklar ve değişen ekonomik yapı ele alınırken ikinci başlık olarak yapıtta ele alınan değişen toplumsal düzen ve yapının sunulmasında figürlerin işlevleri inceleneceğinden yapısalıcı bir okumayla değerlendirmeler yapılacaktır.

2 DEĞİŞEN EKONOMİK YAPI

1950'lerde Demokrat Partinin iktidara gelmesi ile ekonomik açıdan yeni politikalar izlenmeye başlanmıştır. Tarım reformları ve sanayi teşvikleri ekonomik ilerleme amacıyla yapılmıştır. Bu dönemde tarım sektörü revaca geçmiştir. 1950'lerin sonuna doğru sanayileşme süreci hızlanmış ve ekonomik bir gelişme baş göstermiştir. Bu durum birçok olumlu durumu beraberinde getirdiği gibi birçok olumsuz durumu da getirmiştir. Bu dönemdeki ekonomik gelişme ülkeye eşit bir şekilde dağılmamıştır yani ülkenin farklı bölgelerinde büyük ekonomik farklar bulunmaktaydı. Nüfus fazlalığı ve işsizlik gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki ekonomik gelişmeler, Türkiye'nin sonraki yıllarda daha fazla sanayileşme ve ekonomik büyüme konularının ön planda tutulmasına yardımcı olmuştur. Ancak, bu süreç içindeki zorluklar ve eşitsizlikler, ülkenin daha sonraki yıllarda çeşitli ekonomik ve sosyal sorunlar yaşamasına neden olmuştur.

Üretimdeki değişimler nedeniyle tarımla uğraşanlar sanayileşmenin etkisiyle kentlere göç etmiştir ve fabrikalarda iş bulmaya çalışmışlardır. Bu durum şehir nüfusunu arttırmış ve şehirleşmeyi hızlandırmıştır. Ayrıca sanayileşme işçi sınıfı ve işveren sınıfı arasındaki farklı daha da belirginleştirmiştir bu nedenle sınıf farklılığı kavramı ortaya çıkmıştır.

“Eskici ve Oğulları” romanında toplumun yaşadığı ekonomik değişim sunulmaktadır. Çukurova bölgesinin geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Yıllar boyunca halk geçimini tarımdan sağlamıştır. Sanayileşme ile birlikte tarımda hayvan kullanımının yerini makineler almıştır. Bu, sanayileşmenin ekonomik düzene olan bir etkisidir. Örneğin; geleneksel taşıma yöntemlerinin yerine modern taşıma araçlarına geçilmesi ilk bakışta sadece bir aracın değişimi olarak yorumlanabilirken aslında ekonomik düzenin, iş yapma yöntemlerinin dönüşümü olarak ortaya çıkmaktadır. “...bir zamanlar develer, akşamlardan sabahlara dek gıcır gıcır gıcırdayan kocaman tekerlekli öküz, cam arabaları olurdu. Şimdilerde güçlü kamyonların benzin, mazot

konulu homurtularıyla çektiği, çuval ya da hararlar dolusu” (Kemal, 2008, s.1). Yapıtta yer alan bu alıntı sadece bir betimleme gibi görünse de aslında sanayileşmenin ekonomik düzene olan etkisine bir örnektir.

Sanayileşmenin temel amacı olan, kısa sürede çok ürün olgusu; makineleşme ile birlikte daha az insan gücü ile mümkün olmaktadır. Bu da fabrika kültürünün toplumdaki işsizliğe yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır. Binlerce insanın günlerce çalışıp yapacağı işleri, fabrikalarda makineler saatler içerisinde yapabilmektedir. Kısa sürede daha çok üretim gerçek oldu ve daha az insan gücüne ihtiyaç duyulmaya başlandı. Kısacası, eğitimi olmayan bilek gücü el emeği ile çalışan kişiler- toprak işçileri- işsiz kaldı. Romanda; “‘fabrika’ ya karşı korkulu bir hayranlık duyuyordu (...) insanların pek çoğunun elinden ekmeğini alacağını, onun dilini anlamayan, ona dost olmayanların üzerinden silindir gibi geçip ezeceğini onunla dost olmaktan başka çıkar yol bulunmadığını seziyordu.” (s. 11), fabrikanın gücü insanların elinden ekmeklerini, gelir kaynaklarını alabilecek bir güç olarak tasvir edilir. Sanayileşme ile toplumsal düzen değişmiş, yerine bireylerin hem korku ve hem de hayranlık duyduğu fabrikalarla yeniden şekillenen bir düzen gelmiştir. Bireylerin yaşadığı duygular, psikolojik yöndeki değişime de örnektir. Ekonomik düzenin bu yönde değişimi ile bireylerin yaşam tarzları ve algıları da değiştirmiştir.

Sanayileşen toplumlardaki ekonomik değişim ve dönüşüm ile birlikte bireylerin ve ailelerinin yaşamlarında sert değişimler söz konusu olur. Sanayileşme ile birlikte fabrikaların artması ve kapitalizmin etkisi ile iş yerleri artık ev ekonomisinin hâkim olduğu evlerden ayrılmış, patron ve çalışan düzenine geçişler olmuştur. Tüccar ve zanaatkarların sayısında; el emeği ile yapılan işlerde azalmalar görülmüştür. İmkânı olanlar şehirlere göç etmiş ve değişen düzene adapte olmaya çalışmışlardır. Kırsalda kalan ailelerde ise, eğer toprak sahibi değillerse genellikle ekonomik sıkıntılar baş göstermiştir. Bu yaşanan ekonomik sıkıntılar; aile içi rolleri,

sorumlulukları ve ilişkileri de etkilemektedir. Orhan Kemal'in "Eskici ve Oğulları" adlı romanında, o dönemin ekonomik düzendeki değişimi ve aile yaşamındaki yansımaları ele alınmaktadır. Roman, sanayileşmenin getirdiği toplumsal değişim nedeniyle ailenin ekonomik zorluklarla baş etme ve mesleklerini devam ettirme mücadelesi ile başlar. "Eskici ve Oğulları" romanı 1950'lerin sonunda Adana Çukurova'da geçmektedir. 1950'lerdeki ekonomik gelişmeler roman içinde figürler üzerinden okuyucuya sunulmaktadır. Yaşam ve gelir mücadelesi içinde olan figürler, değişen hayatın gerçeklikleriyle yüzleşerek değişen toplum yapısındaki bireyleri temsil ederler.

3 DEĞİŞEN EKONOMİK YAPIDA AİLE BİREYLERİNİN TEMSİLİ

Roman sanayileşme sürecinde değişen ekonomik yapıyı karakterler aracılığıyla okuyucuya sunar. Topal Eskici, Topal Eskici'nin Karısı, oğulları Mehmet ve Ali, kızları Zeliha, figürleri değişen ekonomik yapı ile değişmeye çalışan toplum arasındaki çatışmayı ve değişime karşı birbirinden farklı bakış açılarını temsil ederler.

3.1 Gelenekçi Yapısıyla Topal Eskici

Topal Eskici zengin bir aileden gelen, Trablusgarp savaşında bacağı kaybetmiş ve eskicilik mesleği ile geçimini sağlamaya çalışan bir figürdür. Kunduracı dükkânı tüm ailenin tek geçim kaynağıdır. Sanayileşme ve ekonomik değişim nedeniyle eskicilik mesleğinin önemi azalmaktadır bu nedenle Topal Eskici ailesinin geçimini sağlamakta zorlanmaktadır.

Topal Eskici, sanayi devrimi sonrası değişen ekonomi ile birlikte kundura tamirciliği nin önemini yitirdiğini düşünmekte ve kendini diğer esnafların yanında düşük bir konumda hissetmektedir. Bu duyguyu bastırmak ve kendi değerini hatırlatmak için geçmişteki varlıklı günlerine, savaştaki mertliğine ve cesaretine sıkça vurgu yapmaktadır: "Bu bacak, ben bu bacağı

Trablus'ta, kahpe bir İtalyan kurşununa verdim. Bayılmadan kestiler, kangrenli bacağı bayılmadan kesilmesi ne demek? (...) Trablus Harbi'ni mi açtı gene?" (s. 40). Sanayileşen toplumun hızına ayak uyduramamanın getirdiği baskı altında, kendi geçmişine sığınmakta, geçmişteki sahip olduğu değeri ve onurunu tekrardan çevresine hatırlatmaya çalışmaktadır. Bu durum Topal Eskicinin içsel çatışmasını ve değişen toplumsal yapıya uyum sağlama çabasını yansıtmaktadır.

Topal Eskici, öfkeli, aksi ve ağzı bozuk bir figür olarak ortaya çıkması bu içsel çatışmasından kaynaklanmaktadır. Çok çabuk öfkelenip, sonunu düşünmeden hareket ettiği için insanlarla arası bozuktur. Topal Eskici'nin öfkeli bir birey olarak karşımıza çıkması, hayatının başlangıcından sonuna kadarki yaşantısıyla ilgilidir. Bütün yaşanmışlıkları; bacağına kaybetmesi, zengin bir aileden gelip şimdi yoksulluk içinde olması, geçmişteki gücünü özlemesi ve diğer esnafların onunla alay etmesi onun öfkeli bir karakter özelliğine sahip olmasında etkilidir.

Ayrıca Topal Eskici, dindar bir birey olarak sunulmaktadır. Her gün camiye gitmektedir, dükkanını besmeleyle açmaktadır ve dinsel değerlere bağlı bir yaşam sürmektedir. Buna rağmen para kazandığı günlerde içki içmesi ve yoksulluğunu kadere bağlaması, dinsel ve ekonomik çelişkiyi bir arada göstermektedir. Bu çelişki dinsel inançların ekonomik olgularla nasıl değiştiğini ortaya koyar.

Topal Eskici oğullarıyla çatışmalar yaşamaktadır; bu çatışmalar, modernleşmeye ayak uydurmaya çalışan genç kuşak ve ayak uyduramayan bir babanın arasındaki kuşak çatışması olarak da ifade edilmektedir. Yapıt, ekonomik değişimin birey ve toplum üzerindeki etkisini kuşaklar arası çatışmalar üzerinden okuyucuya sunmaktadır.

Topal Eskici figürü ekonomik açıdan bencil bir birey olarak yansıtılmaktadır. Yapıtın sonunda ailesi ile yaşadığı ekonomik çatışma sonrası, ailesinin karşılaştığı zorluklar ve sıtma

hastalığına yakalanmaları Topal Eskici'nin vicdan azabı yaşamasına neden olmuştur. Oğlu Mehmet ve ailesinin sıtma hastalığına yakalanıp ekonomik açıdan da zor bir dönem geçirmeleri, Topal Eskici'nin bencil hareketlerini sorgulamasına neden olur. Ailesiyle iletişimi kesildiğinde, Topal Eskici bireysel bir değişim sürecine girer. Topal Eskici'nin oğullarının durumlarını merak edip endişelenmesi ve aile bağlarını sağlamlaştırma çabası figürün bireysel değişimini temsil eder. Ailesinin her şeyden daha önemli olduğunu fark etmiştir. Ayakkabı tamir dükkanını satarak ailesini kurtarmaya çalışması da bencil bir bireyin değişimini göstermektedir.

Diğer oğlu Ali'nin kütlü (çekirdekli pamuk) toplamaktan yorgun bir şekilde eve gelmesi Topal Eskici figürü için gerçekleri fark etme anlarından biridir. Mehmet'in durumu ona yaşamın zorluklarını ve bu zorluklar içinde ailenin önemini hatırlatır. Topal Eskici'nin değişimi, bireysel çıkarlarını geride bırakarak sevdiklerine odaklanma ve insanlık değerlerine duyarlı bir birey haline gelme sürecini sunmaktadır. "Borç bini aştığı için her gün tavuk yiyorlardı. Kopan koptuğu, kırılan da kırıldığı yerde kalsaydı. Oğlanlarla torunlar kurtulmuşlardı ya, üst yanı vız gelir tırıs giderdi." (s. 376). Topal Eskici'nin bu sözleri, ekonomik zorluklar karşısında ailenin birlikte olmasının, dayanışma içinde olmanın ve sorunları birlikte çözmenin ne kadar önemli olduğunu vurgular. Topal Eskici figürü, huysuz ve anlayışsız bir bireyden aile değerlerini daha iyi anlayan, olması gereken bir baba figürüne dönüşmüştür. Bu şekilde ekonomik değişimin aile bireylerini nasıl etkilediğini, yaşamlarındaki değişimler sunulmuştur.

Topal Eskici 'ye yapıt genelinde bir isimle hitap edilmez, sadece fiziksel durumu ve geçim kaynağı ile anılır. Bu hitabın sanayileşen toplumdaki bireyin sadece işinden yani geçim kaynağından ibaret olduğunu vurgulamak için yazar tarafından seçilmiş olduğu düşünülebilir.

Romanın sonunda yaşadığı değişim, hayattaki en önemli şeyin para ve zenginlik olmadığını en önemli şeylerden birinin aile olduğunu ortaya koyar. Topal Eskici figürü

okuyucunun karşısına, modernleşmeye ayak uyduramayan bir birey olarak ortaya çıkar. Başka bir deyişle aniden kapıyı çalan sanayi devrimine ayak uyduramayan bireyleri temsil eder.

3.2 Mücadeleci Yapısıyla Mehmet

Topal Eskici'nin büyük oğlu Mehmet, fabrikada çalışmaktadır. Mehmet çalıştığı fabrikadan kadro dışı edildikten sonra üç çocuğunu doyurmak için babasının yanında çalışmaya başlamıştır. Babası ile birlikte işlettikleri kunduracı dükkanında işleri azalınca ve geçinemeyince başka bir iş bulma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Babası da sürekli oğluna kazançlarının hepsine yetmediğini ve başka bir iş bulup ayrılması gerektiğini söylemektedir. Sanayileşme sonrasında ortaya çıkan işsizlikten etkilenen Mehmet, sanayileşen toplumun işsiz bıraktığı çaresiz bireylerin temsilidir. Sanayileşme süreci işsizlik sorununu önemli bir hale getirerek birçok kişiyi işsiz bırakıp ekonomik zorluklarla baş etmeye mahkûm etmiştir. Sözü edilen bireylerden biri olan Mehmet işsiz kalıp, hayata tutunmaya çalışan bir birey olarak karakterize edilmiştir. "Başka çaremiz yok, dayanmaya mecburuz. Şehirde bana göre iş kaldı mı? Fabrikalar boyuna işçi çıkarıyor. Babamın dükkânı da malum. Ee? Avuç açıp dilenelim mi?" (s. 35). Verilen alıntıda, Mehmet'in ekonomik zorluklarla mücadele çabası ve iş bulma konusundaki karşılaştığı çaresizlik tablosu ortaya konulmaktadır. Ekonomik güçlükler karşısında ailesini geçindirmek çabası ve dayanma mecburiyeti vurgulanmaktadır. "Başka çaremiz yok, dayanmaya mecburuz" alıntısı bu süreçteki direnme zorunluluğunu yansıtır. Artan makineleşme ile fabrikaların işçi çıkarması, işçi grubunun değersizleştirmektedir. Bu duruma düşen bireyler aniden gerçekleşen olaylar nedeniyle hazırlıksız ve çaresizdir.

Mehmet figürünün "Avuç açıp dilenelim mi?" ifadesi, umutsuzluk ve zorluklar içinde çözüm arayışını yansıtır. Genel olarak Mehmet'in bu sözü; ailenin ekonomik mücadelesini ortaya

koyarken, dayanma zorunluluğuna ve kısıtlı olanaklarla geçinme çabasına örnektir. Mehmet ve ailesi, sanayileşen toplumda değersizleşen işçi grubunu temsil eder.

Büyük oğul Mehmet, en sonunda babası ile birlikte işlettikleri dükkândan ayrılmak ve ailesini geçindirmek için kütlü toplama işine girer. Kütlü toplama, Çukurova bölgesinde sıcak altında oldukça zor bir iştir. Sıcak güneş altında, gün boyunca sokan sineklerle çalışmayı göz alması Mehmet'in kararlılığını ve mücadelecı kişiliğini ortaya koyar: "Sıcak, sinek, yağmur, çamur, ayaz... hayat bu. Geçim derdi. Savaşmak lazım, savaşacağız." (s. 37). Verilen alıntıda karakterin geçim derdi nedeniyle mücadele etmesi ve verdiği emek yansıtılmaktadır. Hayatın zorluklarıyla başa çıkma çabası ve ekonomik mücadele teması ön plandadır. Bu yeni işe, Mehmet eşi ve çocukları ile birlikte girmiştir. Tüm aile buldukları ortamın zorlukları ve ekonomik sıkıntılara rağmen mücadelecı bir tavır sergilemektedir. Mehmet'in ailesinin ekonomik durumuyla ilgili kaygıları, çocukları ve karısıyla birlikte çalışma kararı almasına sebep olmuştur. Böylece ailenin ekonomik sıkıntılarını hafifletmeyi amaçlamaktadır.

Çocuklarını bile çalıştırmaları, ailenin ekonomik yetersizliği karşısında çaresizliği temsil eder. Bu noktada, ekonomik koşulların ve gelir yetersizliğinin aile dinamiğine nasıl etki ettiği görülmektedir. Ayrıca bu mücadele biçimi, ailenin dayanışma içinde olduğunu ve birlikte çözüm yolu arayarak birlikte mücadele etmeye hazır olduklarını gösterir.

Mehmet karakteri, yaşamın zorluklarını kabul eden ve bu zorluklarla mücadele etmeye hazır bir birey olarak okuyucuya sunulmaktadır. Mehmet karakterinin romandaki işlevi, aile içindeki çaresizliği ve ekonomik sıkıntılarını sunmak ve ailesi için mücadele eden bireyleri temsil etmektir.

3.3 Yenilikçi Bakış Açısıyla Ali

Ali, romanda Topal Eskici'nin ikinci oğlu olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. O da babası gibi sinirli ve gururlu bir genç olarak sunulmaktadır. Babası ile arasındaki fark; babası kendi yaşanmışlıkları ve gerçeklikleri yüzünden sinirlidir. Ancak Ali, babası ve ekonomik zorlukların tetiklediği durumlar yüzünden öfkeli bir birey olarak sunulmaktadır.

Ali babasıyla sürekli bir çatışma içindedir. Bu durum kuşaklar arasındaki çatışmayı da ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu durum Ali figürünün kendi düşüncelerini savunma konusundaki kararlılığını vurgulamaktadır. Ali de babası ile birlikte çalışmaktadır ve ayakkabı tamirciliği mesleğinin gelişen teknolojik yapıda önemini yitirdiğini bilmektedir. Babasına katlanamaması ve ekonomik özgürlük hayalleri kurması nedeniyle abisi ile birlikte kütlü toplamaya gitmek istemektedir. Abisiyle birlikte hayal kurup buldukları maddi sıkıntıdan kurtulma çabası vardır. "Çoktandır unuttuğu tekerlekli araba dükkânı canlandı. Araba dükkânı az önceki sıkıntısını alıp götürmüştü. Verirler sırt sırta çalışırlar kazanırlar şehre dönünce de..." (s. 279). Verilen alıntı Ali'nin hayallerine ulaşması için gösterdiği emeği ve çabayı sunmaktadır. "Verirler sırt sırta çalışırlar kazanırlar" ifadesi, Ali'nin başarıya ulaşmak için göstermeye hazır olduğu emeği ve çabayı temsil eder. Tekerlekli araba dükkânına ulaşma hayali, Ali'nin emek ve çabasıyla ortaya çıkacak bir başarıyı simgeler. Sırt sırta verilen emek, ortak bir amaca yönelik çabayı temsil eder. Ali'nin hayali, sadece ekonomik bir iyileşme hayal değil, aynı zamanda bireysel bir özgürlüğün de sembolüdür. "Çoktandır unuttuğu tekerlekli araba dükkânı canlandı" ifadesi, Ali'nin geçmişte babasının baskısı altında kaldığı için göz ardı ettiği hedefini hatırladığını gösterir. Tekerlekli araba dükkânı hayali, Ali'nin o eskici dükkânından kurtulmak için çaba sarf etme kararlığını yansıtır.

Topal Eskici, Ali'nin okuma şansını elinden almıştır. Ali'nin eğitimden mahrum bırakılması, aile içindeki dinamiklerin ve bireyler arasındaki çatışmaların bir yansımasıdır. Bu durum, romanın genel teması olan modernleşme ve gelenek arasındaki çatışmayı vurgular, aynı zamanda bireysel özgürlüğün kısıtlanmasının sonuçlarını gösterir.

Ulan hepiniz Allahsız oğlu Allahsızsınız. Çalışıp beni bu boya getirdi ha? O mu beni bu boya getirdi yoksa ben mi şu kadardan beri it gibi çalışıp onun rakısını, şarabını kazandım? Allah'tan korkun, Allah'tan! Okumuyor muydum? Sınıfımı geçmiyor muydum? Beni dörtten çekip alan o değil mi? Okusam ben de şimdi liseyi, bitirip subay olmaz mıydım? Doktorun kardaşı gibi? (s. 280)

Yukarıdaki alıntı, romandaki ana çatışmalardan birini yansıtarak ailenin içsel sorunlarını ve toplumsal değişimin bireyler üzerindeki etkilerini derinlemesine anlatır.

Ali'nin "Allahsız oğlu Allahsızsınız" şeklindeki ifadesi, sadece babasıyla olan bireysel çatışmasını değil, aynı zamanda toplumdaki genel ekonomik sıkıntıların yarattığı öfkeyi de temsil eder. Ali, bu sözleriyle sadece babasına değil, aynı zamanda toplumun geneline bir tepki gösterir. Ali'nin babasına yönelik alaycı bir tavır takınarak; "Çalışıp beni bu boya getirdi ha?" demesi, ailesinin zor ekonomik koşullarda hep birlikte çalışarak bu duruma geldiklerini vurgulamaktadır. Ali de küçüklüğünden beri çalışıp bu aileye katkıda bulunmuştur. Ayrıca "Doktorun kardaşı gibi" demesi, aile içindeki sosyal statü ve eğitimsizliğe dem vurmaktadır. Eğer okuldan alınıp da çalışmaya zorlanmasaydı ve okusaydı belki o da subay olabilecekti. Ancak kendisi gibi cahil olan babası da oğullarına aynı kaderi biçmişti. Bu kısımda, aile içindeki sosyal ve ekonomik beklentilerin birbiriyle nasıl çatıştığını ortaya konmuştur.

Ali'nin ifadeleri, aile içindeki ekonomik sorunlar, değer çatışmaları ve sosyal beklentilerin nasıl birbirine karıştığını ve bu olguların bireyin ilişkilerini nasıl etkilediğini göstermektedir. Bireyin kendi çabalarının ve değerlerinin anlaşılmadığı bir aile dinamiği içindeki içsel çatışmayı vurgular.

Ali'nin sadece aile içindeki çatışmalarla değil, aynı zamanda toplumun genelindeki ekonomik değişimle de mücadele ettiği görülmektedir. Ali'nin karakteri, romandaki toplumsal ve ekonomik zorlukların bir yansıması olarak, okuyucuya dönemin zorluklarıyla nasıl başa çıkıldığını gösteren bir figürdür. Ali figürü, toplumsal sorunları ve bireylerin içinde buldukları dönemi aktarmak için yaratılan bir figür olarak işlev görmektedir. Ali değişen ekonomik yapıdaki gençlerin içsel çatışmalarının ve ekonomik bağımsızlık arayışının temsilidir.

3.4 Sosyal Statü Kaygısıyla Topal Eskici'nin Karısı

Ekonomik değişimler sanayileşme sürecinde sosyal ve kültürel yapıları da derinden etkileyerek geleneksel değerler ile modern değerler arasında çatışma yaratmaktadır. Toplumsal değişim ile geleneksel değerler arasındaki bu çatışma, aile üyelerinin farklı bakış açılarına benimsemelerine neden olmakta, bu da ekonomik düzendeki değişimin sosyal hayata olan etkisinin aileye nasıl yansıdığını anlamamızı sağlamaktadır. “Şimdi mal mülk para kimdeyse itibar onda” (s. 62). Topal Eskici'nin karısının bu sözü, toplumdaki maddi değerlerin, özellikle mal, mülk ve para sahipliğinin bireyler arasındaki itibar ve saygınlık ilişkisinde önemli bir rol oynadığına dair bir görüşü ifade ediyor. Bu ifade ile, ekonomik zorluklar ve toplumsal beklentiler karşısında bireylerin nasıl bir tavır sergilediğine dair bir bakış sunuyor. Söz konusu karakter, toplumun belirlediği standartlara uymak ve itibarını korumak adına mal ve mülkün önemine vurgu yaparak, ekonomik değerlerin bireylerin sosyal statüsü üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır.

Ekonomik sıkıntılar, bireylerin yaşamlarını derinden etkiler; yaşam tarzlarını, bakış açılarını değiştirir. Ekonomik zorluklar bireylerin değerlerinde de değişikliklere sebep olabilir. Bu değişim Topal Eskici'nin karısı karakteri tarafından okuyucuya sunulmaktadır.

Topal Eskici'nin karısı geçmişi ile övünmeyi seven bir kadındır. Topal Eskici'yle ilk evlendiklerinde kayınbabasının sahip olduğu parayla sürekli övünür. Paraya düşkündür ancak paranın ne zorluklarla kazanıldığı hakkında bir fikri yoktur. Topal Eskici'nin karısı, oğulları kütlü toplamaya ilk gittiklerinde bu duruma hiç iyi bakmamıştır: “Kütlü toplama sevdasından! Ondan gelecek hayır Allah'tan gelsin. Ele güne karşı rezil olduğumuz da caba. Mahallenin maskarası olacağız” (Kemal, 89). Topal Eskici'nin karısının kütlü toplama işine bakışı olumsuzken, yapıtın devamında kütlü toplamaya onun da gitmesi, ekonomik zorlukların bireyin değerlerini nasıl değiştirebildiğine örnektir. Bu ifadelerde belirgin bir şekilde bir eleştirel tutum söz konusudur. Topal Eskici'nin karısının ifadelerinde toplumsal çevresine yönelik endişeler de bulunmaktadır. “Ele güne rezil olduğumuz da caba. Mahallenin maskarası olacağız.” ifadesi, toplumsal beklentileri ve sosyal baskıyı ifade eder. Topal Eskici'nin karısı toplum içindeki saygınlığı sürdürme arzusu vardır. Topal Eskici'nin karısının düşünceleri ve benimsediği bakış açısı dolaylı yoldan okuyucuya sunulmaktadır.

Ekonomik zorluklar bireylerin üzerinde, toplumun belirlediği kurallara uyum konusunda baskı yaratır. Topal'ın karısının figür olarak yaratılması bu baskının birey üzerindeki etkisinin temsilidir.

3.5 Kadın Kimliğiyle Zeliha

Ekonomik sıkıntılar, bireylerin sosyal hayatlarını ve ilişkilerini ciddi bir şekilde etkilemektedir. Bu durum, bireyleri diğer insanlardan izole edebilir ve hatta toplum içinde dışlanmalarına neden olabilir. Topal Eskici'nin kızı Zeliha, eserde ekonomik sıkıntıların sosyal hayattaki zorlukları nasıl etkileyebileceğini sunan bir karakterdir. Zeliha, ailenin tek kız çocuğu olan genç bir kızdır ve eserin genelinde izlediği filmler aracılığıyla etkilendiği İstanbul kültürüne hayranlık duyan bir figür olarak okuyucuya sunulur. Bu sebeple, ailesinin Adana kültüründen

etkilenmiş yaşantısını değiştirmeye çabalamaktadır. Eserde genel olarak gelişmekte olan bu bölgedeki kadın sorunlarını bu karakter üzerinden ele alınmıştır. Zeliha'nın adı geçtiğinde, kardeşleri tarafından bile bir cinsel obje olarak tasvir edilir. Bu durum kadının o dönemdeki yerini bize göstermektedir.

Zeliha ailesiyle sürekli çatışmaya girer ve etrafındakilerin kendisi hakkında ne düşündüklerini önemser, onlar üzerine iyi bir izlenim bırakmak ister. Bu durum ailenin ekonomik durumu kötüleştikçe bir probleme dönmektedir. “İstediği kadar göz alıcı olsun, ağası adı bir eskici parçası olan bir kızı halli mallı kimseler istemezdir.” (s. 124) Bu ifade, toplumdaki sosyal statünün, kişisel özelliklerin önüne geçmesini ve statüye göre değerlendirilmeyi vurgulamaktadır. “Göz alıcı olma” ifadesi ne kadar güzel olursa olsun, “ağası adı bir eskici parçası olan bir kız” ifadesi Zeliha'nın düşük statüsünü yansıtır. Romanın bu kısmında toplumsal beklentilere gönderme yapılmaktadır.

Toplumsal değişim ve geleneksel değerler arasındaki çatışma ekonomik zorluklar ile birleştiğinde bireyin sosyal çevresi, tercihleri üzerinde bir etki yaratır. “halli mallı kimseler istemezdir.” ifadesi ailesinin ekonomik koşullarının Zeliha'nın genç kızlık hayali olan zengin eş bulma olasılığını engellediğini belirtmektedir.

Zeliha da abileri gibi kütlü toplama işinde çalışmak zorunda kalır. Eskiden hor gördüğü bir meslek olan kütlü toplamayı ekonomik gereksimler yüzünden zorla yapar. Bu durum ekonomik zorlukların bireylerin yaşam tarzlarına etkilerindedir:

Bunlar böyle onlar da amele oluyorlardı ha? Şu her ağustos sonunda kamyonlar dolusu tencereleri, kazanları, çulları, çuvallarıyla geçip geçip çapaya veya pamuğa giden kara sarı, erkek suratlı, pişikli ağırlı ırgatlar gibi. Bundan böyle artık ne liseli Erdal ne de ona benzer başkaları... (s. 147)

Zeliha'nın “amele” diye hitap ettiği işçi sınıfının artık bir mensubu olması, ekonomik değişimden kaynaklanan sosyal değişimdir. Bu alıntı genel olarak işçi sınıfının yaşamına

odaklanır. “kamyonlar dolusu tencereleri, kazanları, çulları, çuvallarıyla geçip geçip çapaya veya pamuğa giden kara sarı, erkek suratlı, pişikli ağırlı ırgatlar gibi” ifadesi işçi sınıfının zorlu çalışma koşullarını sunar. İşçilerin betimlenmesinde insanların aynı görünüşte tanımlanması her işçinin toplumda aynı konumda olduğunu gösterir. Zeliha'nın “Liseli Erdalların” ona bakmayacağını düşünmesi sınıflı toplum yapısının bir kanıtıdır. Okumuş bireylerin işçi sınıfı ile bir işlerinin olmayacağını vurgular.

Genel olarak, Topal'ın kızının pamuk toplama işine zorlanması, ekonomik zorlukların kültürel değerleri ve meslek tercihlerini nasıl etkilediğini göstermektedir. Bu olay, toplumun ekonomik koşullar nedeniyle nasıl değiştiğini ve insanların bu değişimlere nasıl uyum sağladığını anlamaya yardımcı olur. Bu dönüşüm çatışması Zeliha karakteri üzerinden de sunulur. Zeliha figürünün karakterizasyonu bu olguyu sunmak üzerine inşa edilmiştir.

Ekonomik zorlukların insan yaşamındaki ve değişimindeki etkileri Topal Eskici'nin karısı ve Zeliha karakteri üzerinden sunulmaktadır. İki de hor gördükleri bir meslek olan kütlü toplamaya para kazanma amacıyla, zorla gitmişlerdir. Ekonomik zorluklar nedeniyle zorla yapılan bu meslek değişimi ekonomik sıkıntıların bireylerin değerlerini ve kültürel benimsemişliklerini nasıl etkilediğini göstermektedir. Topal Eskici'nin karısı ve Zeliha ekonomik sıkıntıların insanların yaşamlarına ve değerlerine olan etkilerini duygusal bir şekilde ortaya koyar. Topal Eskici'nin karısı ve Zeliha'nın işlevi yardımıyla okuyucuya, bireyin sosyal değişime zorlanmasının birey üzerindeki çatışması sunulmaktadır.

4 SONUÇ

Bu çalışmada Orhan Kemal'in “Eskici ve Oğulları” romanında değişen ekonomik yapının yansıtılmasında aile bireylerinin işlevinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Sanayileşme süreci,

geleneksel tarım ve zanaatkârlık faaliyetlerinin yerini endüstriyel üretime bırakmıştır; bu da yoksulluğu ortaya çıkararak toplumun yapısını etkilemiş ve aile ilişkilerini değiştirmiştir.

Romanda Topal Eskici figürü aile babası rolünü üstlenir ancak ekonomik değişimler karşısında yeni toplumsal düzene ayak uyduramamaktadır. Eskicilik mesleğiyle para kazanamamakta ve ailesini geçindirmekte zorlanmaktadır. Topal Eskici figürü, değişen toplumsal yapıya ayak uyduramayan ve geleneksel yapının dışına çıkamayan bireyleri temsil etmektedir. Ailenin diğer bir bireyi olan Ali, değişen ekonomik yapıya ayak uydurmaya çalışırken yaşından kaynaklanan gençlik isyanıyla mücadele eder. Babasıyla yaşadığı çatışmalar, Ali'nin aile içindeki rolünü sorgulamasına neden olur. Ali kendi kimliğini bulma ve ekonomik bağımsızlığını kazanma arzusu içindedir. Ali değişen ekonomik yapıdaki gençlerin içsel çatışmalarını ve ekonomik bağımsızlık arzusunu temsil ederek değişen yapıyla ortaya çıkan kimlik arayışını sunmaktadır. Mehmet, ailenin büyük oğlu olarak, ekonomik sorunlarla başa çıkmak için iş arayışında bulunurken, aileye destek olma rolünü üstlenir. Ekonomik baskılar altında kaldıkça umutsuzluğa kapılır ve ailenin geleceği konusunda endişelenir. Mehmet karakterinin romandaki işlevi, aile içindeki çaresizliği ve ekonomik çabayı sunmak ve ailesi için mücadele eden bireyleri temsil etmektir. Zeliha, ailenin genç kızı olarak, ekonomik sıkıntıların ve toplumsal değişimlerin getirdiği baskılarla mücadele eden bir kadındır. Geleneksel cinsiyet rollerine karşı çıkarak kendi kimliğini inşa etmeye çalışır ve ailenin ekonomik durumuyla başa çıkmak için alternatif yollar arar. Zeliha değişen toplumsal yapıdaki kadın bir bireyin değişime zorlanmasının simgesidir. Alışılmış hayatından zorla vazgeçtirilerek gelir kazanma çabasına girer. Hem bireylerin dönüşümünü hem de kültürel olarak benimsediklerinden vazgeçmeyi sunmaktadır. Topal Eskici'nin karısı ise ekonomik değişimin sosyal hayattaki etkisini sunmaktadır. Topal Eskici'nin karısı toplumun dayattığı saygınlık arzusu ve ekonomik zorluklar arasında kalmıştır. Bu figür belirli sosyal

beklentilere ayak uydurmak konusunda baskı yaratır. Topal'ın karısının figür olarak yaratılması bu baskının yani statü kaygısının birey üzerindeki etkisini temsilidir.

Sonuç olarak Orhan Kemal'in "Eskici ve Oğulları" adlı romanda figürlerin işlevi, değişen ekonomik yapıdaki belirli tiplerini sunmakla beraber bu tiplerin yardımıyla toplumun yapısını eleştirmektir. Orhan Kemal figürleri kullanarak toplumun gerçekliklerini en açık şekilde aktarmaktadır. Bu tipler, dönemin sosyal adaletsizliklerini, ekonomik eşitsizlikleri ve bu sorunlardan kaynaklanan bireysel çatışmaları sunmaktadırlar. Değişen ekonomik yapıda zengin bireyler de yoksullukla yüzleşebilir, yoksul bireyler daha da yoksullaşabilir. Bu nedenle değişen toplumsal yapıda bireysel ve ailesel dönüşüm kaçınılmazdır. Bireyler aileleri, aileler toplumu, toplum da evrensel değerleri etkiler. Bu zincirdeki halkalar, etkileşim ve dönüşümün oyuncularındır.

5 KAYNAKÇA

Kemal, O. (2008). *Eskici ve oğulları*. Everest Yayınları.

Narlı, M. (2020). *Orhan kemal romancılığının nitelikleri yenilikleri*.

<https://doi.org/10.34083/akaded.750160>.

Önertoy, O. (1998). *Cumhuriyet döneminde öykü*. Anadolu Üniversitesi.

Takim, A. (2012). *Demokrat parti döneminde uygulanan ekonomi politikaları ve*

sonuçları. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. dergipark.org.tr/tr/pub/ausbf/issue/3064/42503.